

Mezinárodní konference Philosophy and Social Science 2013: „Crises and Consequences“

V květnu tohoto roku se v Praze konal již 21. ročník mezinárodní konference *Philosophy and Social Science*, která se interdisciplinárně a transdisciplinárně zaměřuje na významná a aktuální témata stojící na pomezí sociální a politické filosofie na jedné straně a sociologie, politologie a dalších sociálních věd na straně druhé. Čtyřdenní program proběhl ve dnech 23.-26. května 2013 v příjemném prostředí Akademie věd České republiky v pražské vile Lanna. Hlavní tematické okruhy, kterým se účastníci letošního ročníku věnovali, tvořily významné a vzájemně provázané oblasti současného zkoumání: za první *Crises and Consequences*; za druhé *Power, Domination, and Violence*; za třetí *Politics of Images*; za čtvrté *Metatheory and Critique*.

Konference je institucionálně zakotvena v Centru globálních studií, společném pracovišti Filosofického ústavu AV ČR a Univerzity Karlovy v Praze. Její organizaci zajišťuje dr. Marek Hru-

bec z uvedeného pracoviště společně se svými kolegy ze zahraničí, konkrétně z Itálie, Německa, Irska, USA a Mexika, letos zejména s prof. Rainerem Forstem (Goethe-Universität, Frankfurt am Main). Přednášející se na konferenci věnují především kritické teorii společnosti, ale jsou otevřeni také dalším interpretačním proudům. Pro pražská setkání je typická účast přednášejících i posluchačů z mnoha zemí světa, a to nejen z evropských zemí a Severní Ameriky, ale také např. z Brazílie, Jihoafrické republiky či Austrálie. Počet přednáškových dní i sekcí byl letos zřejmě nižší než minulý rok, kdy proběhl jubilejní 20. ročník, přesto však také tento rok konference přivítala více než 80 zahraničních přednášejících, z nichž mnozí jsou celosvětově uznávanými akademiky, jako například prof. Robert Goodin, odborník na filosofickou problematiku deliberativní demokracie, prof. Bill Scheuerman, teoretik globální spravedlnosti, či prof. Nancy Fraserová,

kteřá se zaměřuje na sociální a politickou teorii, s koncentrací na feministická témata.

Dopoledne vždy zazněly hlavní přednášky a odpoledne se přednášející sdružovali do tří paralelních, tematicky odlišně zaměřených sekcí. Jelikož není možné pojednat o všech příspěvcích, zmíním se výběrově alespoň o některých z nich.

Jednu z plenárních přednášek prezentovala významná britská sociální teoretička Gurinder K. Bhambraová, ředitelka Centra sociální teorie na University of Warwick. Předmětem její přednášky bylo téma „Citizens and Others: Beyond Orientalism“, které otevřelo otázku interkulturních interakcí vzhledem k pojetí občanství. Bhambraová ukázala občanství nejen jako formální institucionální kategorii, ale také a hlavně jako součást historických narativů, jež utvářejí dlouhodobé marginalizace některých skupin občanů. Zkoumala především problematickou britskou a americkou koncepci politiky občanství, a to prostřednictvím analýzy historie občanství v USA, již pojala jakožto evropskou – specificky britskou – projekci, jež si do jisté míry i v současné době s sebou nese negativní pozůstatky feudální a koloniální minulosti.

Další plenární přednášku proslovil profesor politické teorie William Scheuerman (Indiana University), jenž je jedním z hlavních odborníků na otázky globálního politického uspořádání. V přednášce „Cosmopolitanism and the World State“ podrobněji specifikoval závěry, k nimž dospěl v nedávno vy-

dané knize zaměřené jak na potenciální negativní charakteristiky světového státu, tak na jeho pozitivní možnosti. S důrazem na současné transnacionální a globální ekonomické transfery upozornil na potřebu zásadních globálních regulací a nového kosmopolitního uspořádání, jež by umožnilo větší bezpečnostní, sociální a politickou spravedlnost. Podobně zaměřený příspěvek následně přednesl také profesor filosofie a ředitel Ústavu etiky a veřejných záležitostí Darrel Moellendorf (San Diego State University) v prezentaci „Why Global Justice: The Case of Crisis Transfer Mechanisms“.

Další z významných osobností, jež letos navštívila konferenci, Robert Fine z University of Warwick, ve svém příspěvku „Natural Law and Critical Theory: Bringing Rights Back In“ upozornil na ambivalentní roli přirozených práv, která sice na jedné straně poskytují jedinci určité záruky, ale na straně druhé jejich absolutizace může vést k rozporu s požadavkem demokracie. Zároveň ukázal na podobnost dvou odlišných proudů – kritické teorie společnosti a logického pozitivismu – v jejich kritice teorie přirozených práv, přičemž upozornil na to, že v dřívějším období byl logický pozitivismus častým předmětem útoků z pera kritických teoretiků.

Lauren Langman (University of Loyola, Chicago) se ve své přednášce „Capitalism, Crisis and Great Refusals“ zaměřil na vzepětí současných progresivních sociálních hnutí v zemích zasažených nejen ekonomickou krizí, ale také krizí politické legitimacy. Soustředil se především na vize realistické utopie

v těchto hnutích a ukázal, jakým způsobem otevírají možnost členství v demokratických pospolitostech, jež nabízejí prostor pro seberealizaci člověka, zvláště pro utváření pozitivních identit v prostředí vztahů vzájemného uznání. Kristina Kochová (Philipps-Universität Marburg) mapovala velmi blízkou problematiku v prezentaci „The ‚Guy Fawkes Mask‘: An Icon (Un)Masking Politics“, obdobně jako brazilský filosof Silvio Carneiro (Centro Universitário São Camilo) v příspěvku „Tabooed Democracy: Marcusean Thought on New Political Challenges“.

V příspěvku nazvaném „Structural Injustice and Individual Agency“ se Anja Karneinová (Goethe-Universität, Frankfurt am Main) věnovala tématu vazby mezi individuálním jednáním a sociální strukturou jako jednou z hlavních příčin globálních nespravedlností. Zabývala se otázkou morální odpovědnosti za stav nespravedlnosti především v návaznosti na práce Poggeho či Youngové. Pogge si klade otázku viny a odpovídá na ni tak, že na Západě jsme všichni nějakým způsobem vinni. Youngová oproti tomu vidí sociální nespravedlnosti kritičtěji a komplexněji – nejen jako problém jednání lidí, ale také a především jako problém ekonomických, politických a dalších struktur, jež ho významně podmiňují. Karneinová na tyto rozborů navázala a analyzovala komplexní vztahy individuálních aktérů v prostředí nespravedlivých globálních politických a ekonomických struktur.

Několik přednášejících se také tento rok věnovalo rozboru teorie význam-

ného německého kritického teoretika Axela Honnetha. Danielle Petherbridge (University College Dublin) se v příspěvku „The Power of Critique: Rethinking the Analysis of Power in Axel Honneth’s Theory of Recognition“, v návaznosti na foucaultovsky a habermasovsky zaměřenou Honnethovu knihu *Kritik der Macht*, koncentroval na téma moci, jíž disponuje kritika. Mariana Teixeiraová z Brazílie (Universidade Estadual de Campinas) se ve své prezentaci „Critical Theory as Normative Reconstruction of Social Reality: An Assessment of Axel Honneth’s Critical Model“ zaměřila na kritické pojetí norem v rámci Honnethova historického pojetí morálního realismu. Na tyto příspěvky navázal rovněž Timo Jütten (University of Essex) se svým honnethovským příspěvkem „Dignity and Recognition“.

Thomas Biebricher (University of Florida) se v příspěvku nazvaném „The Other Crisis – Democracy in Europe“ věnoval současné krizi v Evropě, specificky několika rozměrům krize demokracie, která plyne jak z neschopnosti národních států řešit současnou transnacionální krizi, tak zároveň z částečného oddělení evropských institucí od procesů formování politické vůle v jednotlivých zemích: evropské instituce zatím ještě nezískaly potřebné pravomoci, jež by jim umožňovaly utvářet podmínky celoevropské politické vůle. Za fundamentální problém přitom přednášející označil selhávající zajištění socioekonomických dober. V podobném duchu, ale v obecném filosofickém pojetí vyzněl rovněž příspěvek Briana

Milsteina (New School University, momentálně Goethe-Universität, Frankfurt am Main) „Crisis, Object, and Community“.

Martin Sauter (Dublin University) ve svém příspěvku „Europe at the Crossroads: The Crisis of Integration and the Problem of Identity“ pojednal o základních pilířích evropské symbolické integrace. S použitím aktualizovaného Durkheimova pojmového aparátu analyzoval dnešní evropský projekt jako specifické pojetí mírové spolupráce – v kontrastu k profánnímu pojetí nacionalismu, které vyvrcholilo ve světových válkách, v nacismu a v šoa. Cílem jeho úvahy bylo rozvažování o pozitivních obrazech, jež umožňují rozvíjet proces evropské identifikace navzdory nesmírně protisměrným politickým a dalším silám dneška.

Uvedené příspěvky věnované evropské integraci v současné krizi vesměs navazovaly na Habermasovu novou knihu *K ustavení Evropy*, která právě vyšla také v českém překladu v nakladatelství Filosofia (v ediční řadě „Filosofie a sociální vědy“). Kniha se zabývá krizí v procesech evropské integrace a ukazuje, že je zapotřebí překonat euroskeptické nálady a racionálně posilovat politickou a sociální dimenzi evropských institucí. Na podobné téma se zaměřila také Verena Erlenbuschová (University of Sussex) v prezentaci „Between National and Popular Sovereignty: Habermas and the Unfinished Project of Europe“ a rovněž Jacob Dahl Rendtorff (Roskilde Universitet) v příspěvku „Critical Hermeneutics, Institutionalism

and Social Legitimacy: Habermas and the Need for Another Economics“.

Po rozborech evropského makroregionu přišel na řadu také rozbor makroregionu indického. Urs Lindner (Zürich Universität) se v příspěvku „Annihilation of Caste and Social Philosophy: Ambedkar as a Critical Theorist“ věnoval nejvýznamnějšímu dalitskému politickému mysliteli 20. století. Ambedkar byl mimo jiné členem komise, jež psala indickou ústavu po pádu britského kolonialismu a navrhla zrušení kastovního systému, včetně sociální rehabilitace nedotknutelných (dalitů), tj. příslušníků nejnižší sociální skupiny v indické kastovní hierarchii. Lindner se zaměřil na Ambedkara jakožto kritického teoretika společnosti a v této souvislosti identifikoval čtyři důležité tematické prvky kritické teorie: konstelaci, kritiku útlaku, reflexivitu a emancipaci.

Z příspěvků, jež se zaměřily na téma násilí, moci a dominance, připomeňme alespoň přednášku, již přednesla María Pía Laraová (Universidad Autónoma Metropolitana, Mexico City), „Paradoxes of the Concept of Violence: Semantic Struggles in Political Philosophy“, a dále vystoupení Christoha Menkeho (Goethe-Universität, Frankfurt am Main) „At the Brink of Law – Hannah Arendt’s Revision of the Judgement on Eichmann“. Vesper Achim ze stejné univerzity pak prezentoval příspěvek „Does the Risk of Oppression Belong to the Law (As Hart Claims)?“, v němž ukázal, jakým způsobem dochází k tomu, že zákon, jenž se stane nástrojem útiku, začne ztrácet svůj právní charakter.

Z českých přednášejících svůj příspěvek přednesl například Milan Kreuzzieger (Centrum globálních studií FLÚ AV ČR a UK). V prezentaci nazvané „The Museum as Cosmopolitan Institution“ položil v rámci tematické sekce „Politics of Images“ otázku po roli muzea umění na počátku 21. století, přičemž v nástinu koncepce kosmopolitního muzea ukázal možnosti jeho nového pojetí. Kritizoval koncepcce muzeí, jež preferují perspektivu, která je zaměřena pouze na národní kulturní díla a přitom potlačuje či vylučuje „druhé“. Muzeum umění je vlivná instituce, která může být nástrojem (de)formujícím identitu (národní, etnickou, genderovou, náboženskou atd.). Kreuzzieger se domnívá, že idea muzea jako zdroje národní či jinak uzavřené kulturní identity není v současných transnacionálních procesech a globálních interakcích relevantní a je třeba ji překonat. Z perspektivy současného většinového pojetí muzea nemůžeme vidět a artikulovat velké množství současných klíčových fenoménů a problémů, které je naopak možné postihnout jen z perspektivy transnacionální, transkulturní a globální.

Poprvé na konferenci *Philosophy and Social Science* vystoupil externí člen Centra globálních studií Albert Kasanda, jenž analyzoval téma „African Women's Power Dynamics“, přičemž se

zaměřil na konceptualizaci moci žen v rámci intelektuálního a politického vývoje v Africe v posledních desetiletích. Z hlediska sociální a politické filosofie se přitom koncentroval jednak na problematiku chudoby a útlaku žen z perspektivy kongské zkušenosti a jednak na realizované možnosti jejich duchovní, politické a socioekonomické emancipace, jež přispívají k transformaci africké společnosti.

Některé z přednášek, jež zazněly na konferenci, budou dopracovány do standardní podoby vědeckého článku a přeloženy do českého jazyka. Organizátoři se také domluvili na termínu konání dalšího, již 22. ročníku konference *Philosophy and Social Science* a na tematických okruzích, které by měly určit obsahové zaměření jednotlivých přednášek, jež na ní zaznějí. Účastníci příštího ročníku se budou moci těšit na zajímavá tematická východiska, která umožní při příležitosti čtvrt století, jež uplyne od událostí roku 1989, znovu promýšlet koncepty revoluce a transformace i dílčí otázky s nimi spojené. Podrobnější informace lze získat od českého organizátora konference na adrese: Centrum globálních studií, Jilská 1, Praha 1, nebo na mailu: marek.hrubec@gmail.com. Závěrem organizátorům přejeme inspiraci a energii do dalšího úspěšného ročníku.

Martin Brabec